הלכות גיטין

סימן כ"ט ס"ב לא תהי' וכו' כי הב"ש והלבוש ק' וכו' מיהו דיוק
של הח"מ מלי ומשמעתו ובעיר וכו' וכן מעיק פר"ח
ולהח"מ נמי ל"ק די"ל האידנא קלי בזקיני וק"ל : ס"ג לא יגרש הגע עצמו
והמ"ל פלגתא אם פלוגתא ב"ש וב"ה אף באחים, והפ"י סוף גיטין כתב כראה
לאסכמן היתר גמור לכתחילה לב"ה אף בזיווג ראשון והייכו מן האחרונין. (וכ"ל
מסוס דבר) דקרא דשכוי המשלא כראה דוקא מן הנשואין דילפינן מדכתיב והיא
חבריתך ואשת בריתך והייכו כדאמרינן אין האשה כריתה ברית אלא למי
שעשאה כלי והפר"ח דייק כמי מזה דוקא אשתו הראשונה שהיא בתולה ולא
אלמנה ובל"ז לי הגמר' הכי דייק זיווג ראשון דהייכו משני לדי הזיווג הוא ראשון
אא"כ מלא בה ערות דבר זה לי הרמ' ואף דזה לשון רב"ש במתני' וכבר פסק
בפי' המשניות הלכה כב"ה לא נמנע מלי זה דבשלמא ב"ה שמעו לי זה מב"ש
ומייתו להו ראיה מקרא ולא הזכירו מקרא דדברי קבלה וזאת שכיח וכו' וגם לא
חילקו בין זיווג ראשון לשני שפיר דנשמע מדבריהם דלא יגרש הכונה לאיסור
תורה ולהכי פליגו ודרשו לקרא באופן דמן התורה עותר כמי משום דבר מצא"כ
לדידן שאף לב"ה עם שאוסר משום דבר מוזהר מקבלה שלא יגרש שפיר כתב
ליסקא דב"ש וה"ה אין מוכרח מש"ה לפרש פלוגתא דמתני' בזיווג ב' ובזיווג א'
מודו ב"ה כדכי הג"ש וכן שיטת הב"ש כי לע"ד א"א לחלק כשתמא דמתניתן
בין זיווג א' לב' ומכ"ש לפורשה אך בזיווג שני ויותר מכ"ש בפירש הקרא ולע"ד
יראה נמי דלא משמע להר"מ וש"ע לחלק אף בענין הכפיה כי אף באזהרה
דקבלה יש לכוף אלא שאין הדבר מסור לב"ד כי אינו כל דמגרש בבי דיני מגרש
(ולדידן בל"ז אין כ"מ) ולהכי תפס לי דב"ש עם המקרא של תורה שפשוטו
מורה כדב"ש וקומץ על מה שמשיים אבל שכייה וכו' כשמע דלאו מאיסור תורה
דקרא כי לא יגרש כי בהקרא פשיטא דאין להפריד בשום אופן ודלא כב"ש
ס"ק ד' והמקרא אינו מבינא אלא לקמן לדברי הקבלה ע"פ פשוטו וזה דרך
הב"י בדעתו. והעור כשמר אף מזה ולא כי אלא אבל בזיווג א' אין למהר ובזה
כ"ע מסכימים עם פרש"י ור"ן וכן מבואר דברי תשובי רשב"א שמביא הב"ה
רים הסימן זולת מה דרש"י ור"ן מפרשים דבזיווג שני ההלכה כר"ע זה משמע
מהרמ' והעור דלא כותייהו והם מפרשים אם שנאתה לא בחנם אלא מחמת
דבר כמבואר בב"י וכן מבואר לע"ד בפי' המשניות ע"ש והפר"ח מעיק שעיקר
כפירש"י ור"ן והג"ש הכריע כהעור מסוס דהלכתא כבתרא ולדידן לחר"ג אין
כ"מ : ואין ראוי כי הח"מ ואפשר שאף בלין האשה שאז אין איסור בדבר מ"מ
אין ראוי לעשות כן . וראה לע"ד דהייכו דוקא בשהוא תובע הגרושין בזה י"ל
אף שמתרצה מ"מ לבה דוה אלא שאינה יכולה לסבל אבל כשהיא תובעת דש"מ
פשיטי שהיתר גמור היא ובזה י"ל מה שהקשה המ"ל למשמעות הפוסקים דבלא
דבר אף לב"ה יש איסור תורה לגרש ממש' קנהדרין דף ד"ג כמה קשה גרושין
שהרי התירו ליחד ולא התירו לגרש היכי מוכח דקשים והא איסור יחוד
אינו אלא דרבנן ובלא דבר הוא איסור תורה די"ל קשתא אלו המלך תבע
הגרושין לפבד כחת לו היו מתלים ובזה ודאי לא היה איסור תורה כי התורה
לא אייבי אלא בע"כ ומ"מ קשים ופשיט כשמע מזה לפ"ז שאף גרושי שני'
הם עכ"פ קשים להא הי' יכול לגרש אחת מן הנשואות ובאופן הנ"ל ומ"מ יותר
הותרו היחוד ואי"כ ע"כ מה דנאמר בזיווג שני אם שנאת שלא הייכו ע"י
דבר ולא מפני שמלא אחרת כאה וקי' מזה על פירש"י וכ"ן הכ"ל ואולי דוד
המלך ע"ה שנאה לא הי' לו על שום אחת אף כי מלא אבינג כאה לו יותר
והעיקר בשנאה תלוי וק"ל . בהגמ' איתא א"ל ר"פ לרבא לא מלא לא ערוה
אלא דבר מהו ופירש"י מי כייפינן לי' לאהדורה או לא א"ל מדגלי רחמי' גבי
אונס כו' ופירש רש"י דאי כל מגרשי כשותיהן שלא כדת בעמוד והחזר למה
לי לגלוי בהאי ובחשוי מוכ"ש לובלין סימן קד"ג איתא מור"ם יפה ז"ל הביא
המשנה פלוגתא דב"ש וב"ה ופירשה דלא יגרש אינו אלא עלה עובה (וכבר
בטלו כל הפוסקים דברים אלו כדאיתא נמי שם) וכ' שק' לו מיום עמדו על
דעתו המשנה שמשמעותה שאפי' בלא מלאות ערות דבר יכול לגרשה מהיכן
למדו שמא דוקא גזירות הכתיב אם מלא ע"ל וכתי' לה מגורשת אבל אם לא
מלא שמא הגע אינו כורח . ואי"ל דילפינן ממה דאיתא בגמרא א"ל רב פפא
לרבא כב"ל עליין אני שואל דילמא דוקא מחמת שנאה ולא מחמת אהבה דומי'
דש"מ ע"ש כי האריך וכל דבריו תמוהים לע"ד לדבריו שלא כשמע שהגע מחיר
בשמגרש בלא דבר אלא ממה דגלי באוכם ק' על רש"י למה פי' האידנא
אי כייפינן לי' לאהדורה ולא בפשוט דילמא לא הוכחה לנו התורה אלות הגע
אלא ע"י ערוה או דבר והאמת שמעולם הוקשה לי זה על פירש"י עד שמלאתי
ת"ל דברי תו' תמוהים דף ה' ד"ה מיתבי שהקשו כעין קושי' זו ויותר עלומה
ותילו לאיתקש גרושין למיתי ומלאתי היקשה בירושלמי ריש המגרש ובזה
כל מקירתו שם בטילה ולק"מ על רש"י ז"ל וק"ל והפ"י מקשה מה פשט רבא
מדגלי ת"ל שמוכרח כל ימיו לכתוקי לעשה אלא ללקותו הוא"ל ועבר אמימרא
דרחמנא ותירולו מלבד שהיא דחוק אף אי' לפרש מה שכ' ול"ל דלאו אילטרך
לענין כהן וכו' ומדוע ל"ל הכי ע"ש והכלע"ד דהא ע"כ מה דמיבעי אם
מחויב ליהדר ליכא למימר משום דלרבא אאל דס"ל כל דאמר רחמנא לא תעביד
אי עביד לא מהני ומחויב ליהדר דא"כ למה דפשט הי' ק' מזה על דיליה
אע"כ כדכי הפ"י דכל שלא נאמר דיך לאו אינו בכלל זה ומה דנסתפק
הייכו מפני שגירשה שלא כדת הוי דומיא דגזל דמחויב לקיים והשיב ופשט מדגלי
וכו' דאי אמרת כל מגרש שלא כדת בעמוד והחזר הא באוכם תמיד שלא
כדת וקאי בעמוד והחזר מכח והשיב א"כ ממילא תו ידעינן דלא לקו על הלאו
כמו דלא לקינו מהתוא מעמא גופי' על גזילה משום דסוי כיתק לעשה כמבואר
ברמ"א ריש ה"ג וכל ימיו למה לי אלא ש"מ דאינו בסוג גזל דלא גזל דבר
הקנוי לה אלא דמשלק שיעבודו כמבואר חילוק זה בהרשב"א גיטין דף ע"ה תוך

ר"ה מכלל ומה דמשני בתמורה לאבי לא כי כל ימיו ה"א אי בעי הייבו לפוס
סברה דאינו דומה לגזילה ומה דמסקא לר"ם לאבי י"ל דפשיטא לי' והב"ש כי
ולב"ש דאסור וכו' וקרא לא יוכל כו' ואי' מה ק' לו דהא אילטרך הלאו למלקות
ואי משום דלא לקי מדהוי נתק לעשה ע"י כל ימיו אכתי לריך לכהן ואפי'
כיתא דלא מסתבר לו למוקים הלאו אך לכהן אכתי אי' מה שכתב תו ואי"ל
א"כ כל ימיו ל"ל דהא אי לא כתיב כ"י לא הי' כיתק לעשה ולא הי' קושייתר
מעיקרא דהא לאו אתא : ס"ו יכול לגרשה בלא דעתה ע' פר"ח מביא קושית
הרשב"א מזה על מ"ד כתיבה בע"כ לא שמי' כתיבה וכי ולי כראה דוחלתה מביתר
בע"כ משמע והוא תיתא כאלו קיים הרשב"א אזלה לההוא מ"ד מכיל שיכול
לגרש בע"כ ומעולם לא שלה זה על דעתו ולע"ד מוכרח נמי מדכתיב באוכם לא
יוכל לשלחה והייכו בע"כ דמדעתה שרי ש"מ הא כל הנשים אף בע"כ אלא דהקש'
מדוע לא יליף מגרושין דכתיב וכתן ומ"מ בע"כ שמי' כתיבה לתיהולו
הנכון . אפי' אין לו לשלם ע' ריש סימן ק' לפיכך קנינה וכו' לו מרשת שנתקדש'
כשהיתה פקחת ונתקדשה כי המור"ם פרוואה קי' ה' לאפי' בזמן זה שיש
מר"ג שלא לגרש בע"כ ולעתה אינו דעת ומקרי שלא מדעתה מ"מ קרוב היותר
גע מלוה כאשר רמזת במכתבך היות אינה ביניהם וכו' וכה"ג לא גזר ר"ג זה
אפשר אם לא נבדיל בין מלוה למלוה עוד דרך אחרת לי' ובקרוב הוא כי ר"ג לא
כיון רק לתקנת האשה שלא לכופה אמנם בחרשת אף כי רמוזתה לא יקרא לנון
גם אוכם אין כאן וכו' ע"ש ועי' תשו' הגאון כ"ב כרו סיף ק' פ"ד וקבתו
שהמליא משום דלא ממנעי ולא נשבה לע"ד לא שייך בפקחת ובתחרשה דמה"ת
לא זכתה בתקנות ר"ג . לפיכך מביאה כי הש"מ וזה דוקא לדין התלמוד כו'
א"כ אף בנשתעית חייב כי אזיל בזה לשיטתו ס"ק ו' והב"ש שכ' הכא נמי הכי
וגם סי' ע"ע מביא דברי הרשב"ל לפ"ר קותר עלמו עם מה שכ' סי' ע"ז כי מדברי
מהרש"ל שבסי' ע"ט מביא הש"מ סי' ע"ז ראיה דלא כהרא"מ והדין עמו לע"ד
אמנם לע"ד אדרבא מזה גופי' לפ"ר יש ראי' להרא"מ דכמו שהכא אף שהחמיים
אסרו לגרש אמרינן דמ"מ בחיוב ממון לא חייבוהו והעתם מקתמא כי במה דלא
מלינן בחדי' לא מפקינן ממון ואמרינן שתועלת האיסור הי' אך יקרא שמו עליה
ולא יהגו בה הפקר כן י"ל בתקנות ר"ג דכל כמה דלא מלינן שחייב בממון לא
מפקינן ותועלת החרם לא היה אלא כמתיך שהוא אגוד בה לא יהבו לי' אחריני
כמבואר סי' ע"ז ובתוך כך אולי יתחרט ואפי' לשיטת הי"א שמעיק הרמ"א שכן
עיקר אם הטעם כדמשמע מהרמ"ה שבעור דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן
וע"כ דס"ל דקריאת שמו עליה אינו מעיק לשומרה דים לחוש אולי בעל ככר
לחם ועוי י"ל דלדידן באשה בריאי דבת מלאכה היא מודה לסברת הרמ"א דכל
כמה שלא מלינן שחייבוה בחיוב ממון שתמא לא מפקינן אמנם לעניין שהש"מ
ס"ק י' דאין אשות לחלאין שפיר ים לדמותה מכי' ס"ם וזו שרי' להכשא וכראה שעיקר זה לא שייך אלא
על קולה שגירש לאפיקי מדעת הרמ' והרמ"ם ס"ל דבין שמוכן מלדו לגרש' אינו
נקרא מעוכבת בשבילו אלא בשביל חכמים ול"ע . ובתשו' רש"ל ס' מ"ה תפס אך
טעם לאשון וכי בלי זה וגם אם עבר וגירש בגע זה כראה שאין לו היתר לישא אחרת
אפי' בלא טעם חרם דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן ולא אמר הירושלמי שהוי
ע לחד מ"ד אלא לענין אם כשתבא אח"כ אבל לא שיועיל לו מה שעבר על דברי
חכמים ומשמע מיכי' דה"ה לדידן בגירש בע"כ ומ"ש הב"ש דלא שייך זה דא"כ
מאה הועילו מסוס שלא יעבור החרם אינו מוכרח ולא משמע הכי מהרש"ל אך מלי
הכל בו שלעיל מזה בהב"ה עבר וגירשה כו' ונשאת שוב אין האיש נקרא עבריין ולא
כי שוב האיש מותר ליפא משמע קלת כדבריו שבזה שרי אף קודם שנשאת ול"ע
(ועי' בשו"ת סי' ל') ולמה שכ' הרמ"א לקמן וי"א דאפי' בדיעבד אינה מגורשת ולאי
דשייך אף עצם שני דהרמ"ם לחייבו בחיובו ממון אף בעבר וגירש לשיטה דלא גרעה
ממגורשת ואינה מגורשת לשעת הרמ"א שהכריע לחייבו קודם שגרשה ממילא
ה"ה בתר שעבר וגירשה מעצם הנשי ובגירש בזמן זה בע"כ שכ' הב"ש לעצם שני
י"ל שחייב מה בכך ס"ל הכי וכי משום זה כולא ממון ובפרע שעשה זה כהחיב על
עבר וגירש במקום שהיא ולאי מגורשת ל"ע כנ"ל ולאי משום עצם הראשון דאל"כ
מה הועילו אף למה שהולאתי משמעית מן מהרש"ל דשייך מה הועילו מ"מ עי'
לעיל דהא בל"ז לשעת המזרחי דס' ע' ע"כ דל"ם עצם דמה הועילו כיון דהועילו
לענין שאסור בחמרת וס' ע' מסיק דיוכל לומר קי"ל כהמזרחי . ולשמתו לא שייך
מה הועילו בדין חר"ג מפני החרם בלא זה אין מקום לבא עליו מעצם זה ולא"כ מאין
יבא עזרה לחייבו בתר גירושין דבע"כ בחיובי ממון (אך ע' בשו"ת הב"ל) ומה
שכ' תו ואם חר"ג דמי' לתקנות חז"ל י"ל בזה הזמן אפי' אם עבר וגירש אינה
מגורשת . ולא"כ אסירה היא להכשא ושייך מעשה הכני זה להליא לעיל בהג"ה דלא
כותי' שהכי כי עבר כו' ונשאת בגע זה מבואר דאפי' להכשא דלא"כ לכה"ם הים
לו ליכתוב ועברה ונשאת וגם לר"יכה גע כני' וכן עיקר כי הר"מ ובב"ח כי שלריך
לייחד לה כתובה ולהכין גע וכן כי הש"ם פ' חרם סי' ג' בלי זה והתיבו לו מיתן
גע ומשמע ליד אחר ותתקן שהקנין גיעה וכתובתה ובפ' מ' גמנתי על מובו
שלא גע זה ע"ש וגם כתבתי דים בו למיחש כשתשתה תכשא בו והוא קרוב להיות